

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Christian Svensson

Bevisvärdering i brottmål

LAGF03 Rättsvetenskaplig uppsats

Kandidatuppsats på juristprogrammet
15 högskolepoäng

Handledare: Joel Eriksson

Termin: VT 2018

Innehåll

Summary	1
Sammanfattning	2
Förkortningar	3
1 Inledning	4
1.1 Bakgrund	4
1.2 Syfte och frågeställningar	5
1.3 Metod	6
1.4 Avgränsning	6
1.4.1 Avgränsning, gällande rätt	6
1.4.2 Avgränsning, analysdelen	7
2 Gällande rätt	10
2.1 Lagstiftning	10
2.2 Praxis	12
2.3 Doktrin	13
2.3.1 Avgränsning	13
2.3.2 Värdeметoden	14
2.3.3 Temametoden	14
2.3.4 Bayes teorem	15
3 Utredningen	16
3.1 Allmänt om utredningen	16
3.2 Rättsfallsutredning	17
4 Slutsats	28
Käll- och litteraturlista	31
Rättsfallsförteckning	32

Summary

In Sweden, the evaluation of evidence is free. This means that the court is free to take into account all that has occurred in the proceedings, and with a few exceptions, the judges are not bound by any legal rules regarding how the evidence is to be valued. This is regulated in *rättegångsbalken*, chapter 35, and really the only instruction the judge receives for this task is that the evaluation shall be "conscientious". What does this mean? Is the court free to decide the effects of the evidence as they see fit, who to rely on and ultimately how the outcome of a trial will be?

Evidence evaluation is actually an epistemology-based practice, and in this sense, this activity is not judicial in strict terms. It is about drawing conclusions on things that are not known, based on certain known facts, and, by these conclusions, determine the probabilities that certain events have taken place in a certain way.

The conclusions that the court makes when they value evidence often have many parallels in other scientific disciplines, and there are often empirical knowledge and tools to assist in such practices that have been pursued with scientific methods in these other disciplines, which would make the courts assessments more robust than if only the judges intuition and reason guide them in these often difficult considerations.

To what extent is such sciences applied by our courts? What methods are used to ensure the outcome is as consistent with the truth as possible? How do we avoid that the judges' subjective beliefs about the world lead them astray?

Sammanfattning

I Sverige råder fri bevisprövning. Det betyder att den dömande makten är fri att beakta allt som förekommit i målet, och är med några få undantag inte bunden av några rättsregler kring hur bevisningen ska värderas. Detta regleras i rättegångsbalken kapitel 35, och egentligen den enda instruktion domaren får inför denna uppgift är att prövningen ska vara ”samvetsgrann”. Så vad innebär detta? Är rätten fri att efter eget gottfinnande avgöra verkan av bevis, vem rätten ska lita på och hur utgången i ett mål ska bli?

Bevisvärdering är egentligen en kunskapsteoretisk verksamhet, och i så motto är denna praktik inte juridisk i strikt mening. Det handlar om att utifrån vissa kända fakta dra slutsatser kring saker som inte är kända, och genom dessa slutsatser avgöra sannolikheter för att vissa händelser har utspelat sig på ett visst sätt. För en fällande dom i brottmål krävs att det ska saknas rimligt tvivel om att händelsen har utspelat sig på det sätt åklagaren hävdar.

De bedömningar som rätten gör när de värderar bevis har ofta många paralleller i andra vetenskapliga discipliner, och ofta finns empiriska kunskaper och verktyg till hjälp för sådan praktik som arbetats fram med vetenskapliga metoder inom dessa andra discipliner, och som skulle göra rättens bedömningar säkrare än om endast ledamöternas intuition och förnuft vägleder dem i dessa ofta svåra avvägningar.

I vilken utsträckning tillämpas sådan vetenskaplighet av våra domstolar?
Vilka metoder används för att säkerställa ett så med sanningen överensstämmande utfall som möjligt? Hur undviker vi att domarnas subjektiva föreställningar om världen kan leda rätten fel?

Förkortningar

RB
HD
NFC

Rättegångsbalken
Högsta domstolen
Nationellt forensiskt centrum

1 Inledning

1.1 Bakgrund

I februari 2018 kom en uppmärksammas dom från Solna tingsrätt som friade en man anklagad för misshandel. Två nämndemän hade röstat för ett frikännande men juristdomaren och en tredje nämndeman ville fälla till ansvar. I enlighet med RB 29:3, som säger att det vid likaläge i omröstningen ska det som är mest fördelaktigt för den tilltalade gälla, blev den tilltalade frikänd. Det som väckte uppmärksamhet var emellertid framför allt domskälen, i vilka rätten motiverade sitt ställningstagande.

Motiven för att fria handlade om målsägandens och den tilltalades trovärdighet. Trovärdighetsbedömningarna synes vara baserade på ett antal föreställningar kring deras bakgrund och familjer som är främmande för svensk rätt. Det kan sägas vara i strid med neutralitetsprincipen, då exempelvis det faktum att den tilltalades familj verkade bättre än målsägandens hade betydelse för bedömningen¹. Är det möjligt att kräva av domstolarna att vara strikt neutrala när de gör trovärdighetsbedömningar eller kan det vara så att bedömningarna i detta fall egentligen faller inom ramen för den fria bevisprövningen?

Vi har i svensk rätt genom åren stött på fall där allt numera tyder på att det blev fel när domen en gång föll. Det mest uppmärksammas är kanske domarna som fällde Sture Bergwall (eller Thomas Quick som han hette då) för sammanlagt åtta mord, som han sedermera blivit friad från.

Idag tycks det råda närmast konsensus kring Bergwalls oskuld, men det finns också röster för att det blev rätt när Bergwall dömdes. En av de främsta förespråkarna för denna uppfattning är det numera pensionerade justitierådet Göran Lambertz. Lambertz har förutom ett antal debattartiklar

---

¹ Dom B 3551-15 s. 5.

också skrivit en bok där han torgför sin uppfattning och hur han kommit fram till sina slutsatser². I denna bok lanserar Lambertz en sannolikhetsberäkning som han menar visar med 183% säkerhet att Bergwall är skyldig³. Jag ska inte närmare gå in på denna beräkning, inte minst för att Lambertz själv sedermera övergivit den beräkningsmetod han då använde⁴, men om ett justitieråd förefaller ha sådana svårigheter att hantera sannolikhetsberäkningar och om detta är signifikativt för domare generellt så kan det finnas inbyggda rättssäkerhetsbrister i hur bevisvärderingarna utförs.

1.2 Syfte och frågeställningar

I brottmål, som jag valt att koncentrera mitt arbete på, så är beviskravet ”ställt bortom rimligt tvivel”⁵. Att det är ställt bortom rimligt tvivel att något har inträffat (eller inte inträffat) är ett påstående om den materiella världen, och i besvarandet av sanningshalten av ett påstående om den materiella världen anläggs normalt inom vetenskapliga discipliner en rigorös metod för att undanröja felkällor hos observatören samt att försäkra sig om att resultatet verkligen visar det som ska visas. Metoderna och datan som ligger till grund för analyserna är tillgänglig för andra att testa, och därigenom säkerställs kvaliteten i den producerade kunskapen.

Frågan jag önskar besvara är hur domstolarna generellt förhåller sig till det kunskapsteoretiska landskapet utanför juridiken när de ska göra antaganden om verkliga förhållanden. Solnadomen och Bergwalldomarna får illustrera behovet av en undersökning.

---

² Quickologi, Lambertz 2015, Fri tanke förlag.

³ Quickologi s. 296-299.

⁴ <http://goranlambertz.se/book-correction/bevisvarderingen-i-siffrot/>.

1.3 Metod

För att undersöka hur domstolarna förhåller sig till bevisvärderingen och dess svårigheter kommer jag att använda en traditionell rättsdogmatisk metod där jag undersöker vilken lagstiftning och vilka rättsprinciper som rätten ska följa när de värderar bevis, och vidare vad praxis och doktrin anser att rätten bör iakttä. En sådan undersökning ger en nödvändig underbyggnad för nästa steg i min utredning, där jag tittar på hur tingsrätterna hanterar bevisvärigheter i praktiken. Jag kommer då att granska domskäl från sju olika tingsrättsdomar och min utredning kan därmed sägas innefatta två delar där metoden i den andra delen närmast kan beskrivas som en kritisk analytisk metod.

1.4 Avgränsning

1.4.1 Avgränsning, gällande rätt

För att se vad domstolarna har att förhålla sig till när de värderar bevis kommer jag att granska lagstiftningen, som på området är Rättegångsbalken och främst kapitel 35.

Lagstiftningen som reglerar bevisprövningen är ganska ordfattig och ur ordalydelsen ges inte så mycket information om vad rätten bör beakta. Jag kommer att använda doktrin och förarbeten för att bena ut vad som döljer sig bakom orden.

Sedan finns det också i doktrinen en del synpunkter på hur prövningen bör gå till för att resultera i rättssäkra utfall. Det förespråkas exempelvis lite olika metoder som jag kommer att redogöra för.

Denna del av arbetet bildar sedan det raster med vilket vi granskar den faktiska rättstillämpningen.

1.4.2 Avgränsning, analysdelen

Tingsrätterna är vår huvudsakliga rättsskipningsinstans och här avgörs lejonparten av alla lagförda brott.⁵ Det är därför avgöranden från denna instans som ger det ur rättssäkerhetsperspektiv mest adekvata utfallet. Det går att argumentera för att det i de fall som bevisvärderingen varit svår är ett överklagande till högre instans vanligare, men eftersom det inte går att utgå ifrån att de fall som går till högre instans är ett rent urval i fråga om rättssäkerhet har jag valt att inte ta detta i beaktande i min urvalsprocess. Jag misstänker att det också finns andra skäl som avgör vilka fall som överklagas än ren rättssäkerhet. Exempelvis kan det tänkas att ekonomiska faktorer (som den tilltalades försäkringsskydd), utbildningsnivå, kunskaper i svenska språket m.m. spelar in. Att göra urvalet utifrån vilka domar som landar i högre instanser skulle då ge en skev bild av rättssäkerhetsläget.

De domar som valts ut för granskning är alltså från tingsrätten, och jag har gjort ett urval där påföljden i den färdiga domen ligger mellan 1 år och 1 år och 11 månader. Detta kriterium har bestämts utifrån behovet av väl redovisade domskäl i kombination med ett stort urval och en domstolsöverläggning som präglas av vardaglig rutin. I domar med lägre påföljd kan redovisningen av domskäl ofta vara sparsmakad, sannolikt anses det av den eller de som författat domen inte vara av samma vikt med väl redovisade domskäl om påföljden inte är drabbande i samma utsträckning som vid strängare påföljder. Det går förstås också att tänka sig att inte samma tid och möda läggs på domstolens ansträngning avseende bevisvärderingen om påföljden är lägre.

Det finns ju då också skäl att anta att vid brott med ett högre straffvärde har en större möda gjorts både vad gäller avvägningarna såväl som hur väl dessa

---

⁵ Domstolsverket: Domstolsstatistik 2017.

avvägningar redovisats i domskälen. Eventuella brister i domstolarnas vardagliga bevisvärdering blir då inte lika tydliga.

Sammantaget finner jag att ett straffvärde mellan 1–2 år är lämpligt och kan ge det bästa utfallet i förhållande till min frågeställning. Av rent söktechniska skäl blir mitt faktiska urval domar med en påföljd i spannet mellan 1 år och 1 år och 11 månader.

Vidare har jag tittat på domar som avgjorts 2017. Det gångna årets domar ger det färskaste underlaget och är därför en lämplig avgränsning.

Bland dessa har jag sedan valt ut sju domar där bevisvärderingen varit föremål för avvägningar. Domar där skuldfrågan varit klar har således sorterats bort. Urvalet i övrigt har varit slumpmässigt.

Frågeställningarna jag ämnar försöka besvara är då i första hand om det går att ur domskälen se om bevisvärderingen gjorts utifrån den lagstiftning som finns, om de följt prejudikatpraxis och i vilken utsträckning domstolarna använt sig av de metoder som beskrivits i doktrinen.

Urvalet är fällande domar. Anledningen till att friande domar inte fått plats i min utredning är främst praktisk, de är inte tillgängliga på samma sätt. Detta urvalskriterium är viktigt att ha med sig när slutsatser dras. Det får dock anses vara rimligt att anta att bevisvärderingen underkastas samma grad av noggrannhet oavsett utgång och även om en jämförelse mellan friande och fällande domar skulle kunna ge intressanta ledtrådar kring exempelvis domstolarnas eventuella fördomar, så skulle en utredning med ambition att undersöka sådant kräva betydligt mer än vad som ryms inom ramen för en kandidatuppsats.

För de frågor jag strävar efter att besvara utgör bristen på friande domar i urvalet ingen påtaglig svaghet vad jag kan se. Dessutom, eftersom jag i min utredning koncentrerat arbetet på enskilda åtalspunkter (i de fall domen

omfattar flera händelser), så finns det också exempel i min utredning på när bevisningen inte nått upp till beviskravet.

Att en dom ofta omfattar ett flertal åtalspunkter, ofta utan direkt samband annat än den misstänkta gärningspersonens identitet, innebär också att straffvärdet för enskilda åtalspunkter ofta är lägre än det intervall jag siktar på. Här har jag då gjorts ett urval baserat på hur bevisläget såg ut för en enskild åtalspunkt och huruvida det finns en någorlunda detaljerad beskrivning av omständigheterna samt domskälen.

Detta kan synas utgöra ett avsteg från mitt urvalskriterium men då ska man komma ihåg syftet med detta kriterium, som huvudsakligen handlar om en förväntan på hur väl redovisade domarna är i de olika påföljdsintervallerna, där utgångspunkten är att med en strängare påföljd följer typiskt sett bättre redovisning av domskälen. Om detta kriterium kan anses vara uppfyllt även om den enskilda åtalspunkten i sig inte ensam skulle nå upp till en påföljd på ett år eller däröver anser jag att domen ändå bidrar till min utredning. Det ska dock sägas att bevisvärderingen i dessa fall kan ha tagit mindre tid och ansträngning i anspråk än en åtalspunkt med en strängare påföljd. Det bör emellertid kunna ställas krav på rätten att även i dessa fall anlägga ett kunskapsteoretiskt angreppssätt i de fall det leder till en med sanningen mer överensstämmande slutsats.

I de fall domen omfattar ett flertal oberoende åtalspunkter har jag valt ut en eller flera att fokusera på. Detsamma gäller om domen omfattar flera tilltalade. Urvalskriterierna är då samma som urvalskriterierna när det gäller domarna; för att vara av intresse för min frågeställning ska det ha förelegat bevissvårigheter.

2 Gällande rätt

2.1 Lagstiftning

Bevisvärdering är den intellektuella verksamhet domstolarna ägnar sig åt när de ska avgöra i vilken grad ett bevisfaktum stöder ett visst bevistema. Ett bevisfaktum är något parterna har frambringat rätten till stöd för, eller som motbevisning mot en viss hypotes. Hypotesen är ett påstående om konkreta sakförhållanden som om det bevisas eller motbevisas har en rättslig konsekvens. Inom processrätten benämns en sådan hypotes bevistema.⁶

Den lagstiftning som reglerar domstolarnas bevisvärdering är RB kap. 35, och i huvudsak § 1. Den har följande lydelse:

Rätten skall efter samvetsgrann prövning av allt, som förekommit, avgöra, vad i målet är bevisat. Vad om verkan av visst slag av bevis är stadgat vare gällande.

Även om det finns några regler som instruerar rätten kring hur visst slag av bevis ska hanteras är det i denna paragraf den huvudsakliga instruktionen kan utläsas kring hur bevis ska värderas. Och som vi kan se får vi inte veta mycket mer än att prövningen ska vara ”samvetsgrann”.

Nu heter det ju att bevisprövningen ska vara fri, och även om kravet på samvetsgrannhet kan anses vara en inskränkning i domarens frihet så får det nog anses som att denna enkla instruktion ger rätten väldigt fria tyglar. Ordet ”fri” i detta sammanhang ska också förstås i ljuset av hur det fungerar i rättsordningar där legal bevisprövning råder. Exempelvis finns det ingen

---

⁶ Ekelöf, Rättegång, IV s. 11 ff.

begränsning i svensk rätt gällande vilka bevis som får ingå i prövningen⁷, förutsatt att bevisen ska ha förekommit vid huvudförhandlingen⁸. Inte heller regleras vilken styrka bevisning av visst slag ska anses besitta. Legal bevisteori däremot begränsar användningen av vissa bevis, och ställer också upp regler kring vilket värde som ska tillvidas den förebringade bevisningen.⁹

Frågan är då vad som döljer sig bakom den något öppna och vaga formuleringen i 35:1, och därmed vad domstolen egentligen har att förhålla sig till. Högsta domstolen uttalar följande i frågan:

Den fria bevisprövningen innebär inte att värderingen av den åberopade bevisningen är helt överlämnad åt domstolens skönmässiga bedömning. Endast rationella skäl får inverka på bedömningen. Analysen ska vara objektivt grundad och utföras strukturerat. Domstolens överväganden och slutsatser ska redovisas i domskälen på ett sätt som gör det möjligt för läsaren av domen att följa hur prövningen har genomförts.¹⁰

Den uppfattning HD här ger uttryck för grundar sig sannolikt, åtminstone delvis, på förarbetena till rättegångsbalken. Där redogör lagstiftaren mer explicit vad RB 35:1 innebär, och domaren får exempelvis inte grunda sitt avgörande på en ren subjektiv bedömning, skälen för bedömningen ska ”kunna godtagas av andra förståndiga personer” och inte heller ska domaren grunda sin bedömning på ”totalintrycket av det föreliggande materialet”.¹¹ Ur detta kan vi förstå att domaren måste söka stöd för sina slutsatser i den objektiva verkligheten och att värderingen måste ske systematiskt.

---

⁷ En sanning med viss modifikation, i RB 35:14 ställs upp vissa begränsningar avseende skriftliga utsagor.

⁸ RB 30:2 och 35:2.

⁹ Ekelöf, Rättegång IV s. 20.

¹⁰ NJA 2015 s. 702 p.20 (Balkongmålet).

¹¹ SOU 1938:44 s. 378.

Då kan vi konstatera att domstolens bevisvärdering trots allt är begränsad. Den ska grundas på vad som förekommit vid huvudförhandlingen, vilket är ett uttryck för omedelbarhetsprincipen. Värderingen ska också vara samvetsgrann, innebärandes att den ska vara objektivt grundad och strukturerad.

Här kan tilläggas att det i RB 35:1 också framgår att vad som är stadgat gällande verkan av visst bevis ska gälla. Här finns en motsättning mellan lagtexten och förarbetena som säger att ”värderingen av den föreliggande bevisningen icke är bunden av legala regler”¹². Närmare hur denna motsättning ska förstås lämnar jag därhän.

Vidare kan nämnas att vi i Sverige sedan 1995 är bundna av Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna, som i artikel 6 skyddar rätten till en rättvis rättegång. Någon fördjupning i vad detta innebär för den fria bevisvärderingen ger jag mig inte heller in på här.

En slutsats vi också kan dra av principen om den fria bevisprövningen är att det står domaren fritt att använda sig av, förutom det som framkommit under huvudförhandlingen, kunskap som är allmänt veterligt. Detta framgår av såväl RB 35:2 som förarbeten. Domaren får också begagna sig av erfarenhetssatser som är för honom kända, men om dessa ligger utanför ”området för allmän bildning och livserfarenhet” ska domaren inte förlita sig på sin egen sakkunskap.¹³

---

¹² SOU 1938:44 s. 378.

¹³ SOU 1938:44 s. 378.

2.2 Praxis

Som jag i viss mån redogjorde för under 2.1 har HD uttalat sig kring bevisvärdering. Ett exempel är det ovan citerade så kallade Balkongmålet där HD gav lite allmänna instruktioner kring värderingen.

I ett antal andra avgöranden har HD gett lite mer handfasta förhållningsregler i lite mer specifika fall. Exempelvis ska en fällande dom inte annat än undantagsvis grundas på ”...enbart på den negativa omständigheten att utredningen inte synes ge utrymme för någon alternativ gärningsman”. Det krävs då också stödbevisning som pekar i samma riktning och som knyter den tilltalade vid brottet.¹⁴

Vad gäller våldtäkt så har HD uttalat att en målsägarutsaga i sig själv inte räcker för att nå upp till beviskravet, oaktat att denna framstår som mer trovärdig än den tilltalades. För en fällande dom krävs förutom en trovärdig berättelse från målsäganden också stöd i den övriga utredningen.¹⁵

I övrigt är det ont om prejudikat som säger något om bevisvärderingen, sannolikt avstår HD ofta från att bevilja prövningstillstånd i sådana mål för att inte inkräkta på den fria bevisprövningens princip. Det ska också tilläggas att underrätterna inte är bundna av att följa överrätterna, det anses emellertid vara lämpligt om inte särskilda skäl talar emot¹⁶.

2.3 Doktrin

2.3.1 Avgränsning

Det finns mycket att säga om bevisvärdering och litteraturen på området är omfattande. Mitt arbete går i huvudsak ut på att se i vilken utsträckning

---

¹⁴ NJA 1991 s. 56.

¹⁵ Ex. NJA 2009 s. 447 och NJA 2010 s. 671.

¹⁶ Se ex. NJA 1994 s.194.

domstolarna använder sig av tillgänglig kunskap i bevisvärderingen, och av den anledningen kommer jag att begränsa redogörelsen i denna del till de välkända metoder som förespråkas av ledande auktoriteter på området. Det är rimligt att anta att de som ägnar sig åt bevisvärdering har kommit i kontakt med dessa metoder och haft möjlighet att tillägna sig dem samt deras styrkor respektive svagheter.

2.3.2 Värdeметoden

Metoden går i korthet ut på att domaren frågar sig hur sannolikt det är att beviset orsakat beviset. För att kunna sluta sig till en sannolikhet bör varje bevis tillmätas ett värde baserat på erfarenhetssatser och annan relevant hjälpfakta. När varje bevis fått ett värde kan en slutsats dras kring i vilken utsträckning bevisen sammantaget styrker beviset. En förutsättning för värdering enligt värdeметoden är att det råder ett kausalsamband mellan det bevisfaktum som granskas och beviset.¹⁷

En svårighet med tillämpandet av värdeметoden är att erfarenhetssatserna som ligger till grund för värderingen ofta är vaga och intuitiva, och kvaliteten på bedömningen är beroende av att erfarenhetssatserna som domaren baserar sin värdering på är korrekta.¹⁸

2.3.3 Temamетoden

Saknas det kausalsamband som är en förutsättning för tillämpandet av värdeметoden, där beviset orsakat det bevisfaktum som värderas, så kan man istället använda sig av temamетoden. Sådan bevisning kallas struktural och även om det saknas orsakssamband kan en omständighet ändå ge en ledtråd till hur sannolik en viss händelse är. Konkret innebär det en bedömning av hur ofta beviset förekommer givet beviset.¹⁹

---

¹⁷ Ekelöf s. 123 ff.

¹⁸ Ekelöf s. 127-128.

¹⁹ Ekelöf s. 160.

Här finns en risk att frånvaron av motfakta ger beviset en skenbart hög sannolikhet och detta ställer då krav på att den tilltalade anför omständigheter som talar mot att det strukturella sambandet har den bevisverkan åklagaren påstår.²⁰

2.3.4 Bayes teorem

Bayes teorem, eller Bayes sats som den också kallas är egentligen en matematisk formel i vilken kunskap vi besitter kring vissa samband kan föras in och resultatet ger ett odds för en hypotes.²¹ Nationellt forensiskt centrum använder sig bland annat av denna metod.²²

Denna beräkningsmetod ställer höga krav på den som ska använda sig av den och jag förväntar mig inte att domstolarna använder sig av denna metod i sitt vardagliga bevisvärderingsarbete i dagsläget och en vidare fördjupning i Bayes teorem tjänar därför inte syftet med denna utredning.

---

²⁰ Diesen, bevisprövning i brottmål s. 12.

²¹ Eide, Bevisvärdering, s. 41-42 och 90.

²² NFC, Resultatvärdering i teori och praktik, 2017, s. 13.

3 Utredningen

3.1 Allmänt om utredningen

Då urvalsprocessen och kriterierna för densamma har beskrivits tämligen utförligt under kapitel 1.4.2 kommer jag inte att utveckla detta mer här. Jag kommer att redovisa översiktligt vad de granskade domarna handlar om och vari bevisvärigheterna ligger. Jag kommer sedan att beskriva vad domskälen berättar om bevisvärderingen och hur domstolen kommit fram till sina slutsatser och sedan analyseras domskälen utifrån gällande rätt och doktrin.

I detta arbete är jag beroende av att rätten redovisat sina bevekelsegrunder utförligt för att kunna dra några mer långtgående slutsatser kring hur värderingsprocessen sett ut. Jag kan redan här berätta att domskälen i en del fall inte uppfyller mina önskningar fullt ut i detta avseende och det är en brist som jag dessvärre inte kan göra så mycket åt. Möjligen kan den utförlighet med vilken rätten redovisat sina grunder säga något om med vilken grad av samvetsgrannhet ledamöterna angripit uppgiften, men någon säkrare slutsats går förstås inte att dra i detta avseende.

Det kan emellertid sägas vara ett resultat av min utredning att domstolarna, inte alltid fullt ut klarlägger de olika grunder som slutsatserna baseras på, som stipuleras i både förarbetena (*”Det åligger domaren att för sig själv och även i domskälen klarlägga de olika grunder, på vilka han stöder sin övertygelse.”*)²³ och i det under 2.1 citerade HD-avgörandet (*”Domstolens överväganden och slutsatser ska redovisas i domskälen på ett sätt som gör det möjligt för läsaren av domen att följa hur prövningen har genomförts.”*)²⁴. Det är givetvis av stor betydelse för rättssäkerheten att det

---

²³ SOU 1938:44 s. 378.

²⁴ Balkongmålet NJA 2015 s. 702.

går att granska hur domstolarna kommit fram till sina slutsatser så här anser jag att det finns visst fog för kritik.

3.2 Rättsfallsutredning

Mål nr. B 679-17

Den tilltalade är en man född 1982 och åtalspunkten gäller grov kvinnofridskränkning.

Bevisningen handlade om förhör med målsäganden och den tilltalade samt stödbevisning i form av vittnesutsagor, fotografier på skador samt journalanteckningar. Svårigheterna bestod i att det saknades direkta vittnesobservationer och teknisk bevisning som med säkerhet kunde visa vad som skett. Den påstådda brottsligheten ska ha ägt rum i det gemensamma hemmet. Den tilltalade har medgivit att han ”tagit tag” i målsägandens armar vid tre tillfällen men i övrigt förnekar han brott.

I domskälen beskrivs förhöret med målsäganden som ”en klar och lång berättelse som varit levande, logisk och tämligen rik på detaljer”. Den tilltalade säger sig inte kunna redogöra för händelserna eftersom de enligt hans uppfattning inte ägt rum. De dokumenterade skadorna på målsäganden minns han inte, vilket rätten inte anser vara trovärdigt.

Tingsrätten har inte funnit något som talar för att målsäganden ljugar, hon har kunnat berätta detaljerat och har inte gett intryck av att vilja överdriva händelserna. Tingsrätten gör en samlad bedömning och finner målsäganden mycket trovärdig. Dessutom finns foton och journalanteckningar som stöder berättelsen. Sammantaget anses åtalet vara styrkt.

I brist på direkt bevisning blir trovärdighetsbedömningarna i kombination med stödbevisningen avgörande, vilket får anses vara i enlighet med HD:s

praxis. Rätten har beskrivit vilka egenskaper i målsägandens berättelse trovärdighetsbedömningen grundar sig på, det framgår emellertid inte i vilken grad de gått systematiskt till väga för att styrka de olika händelserna som ligger till grund för den aktuella åtalspunkten. Domstolen har gjort en samlad bedömning både vad gäller målsägandens trovärdighet och åtalspunkten i stort.

Mål nr. B 1167-17

Den tilltalade är en man född 1975 och åtalspunkten gäller misshandel alternativt grov misshandel.

Målsäganden och den tilltalade är grannar och den tilltalade ska tillsammans med en annan man, också åtalad i samma mål, ha misshandlat målsäganden bland annat med hjälp av ett stekjärn. Bevisningen bestod av förutom förhör med de direkt inblandade även av vittnen som bland annat observerat skador på målsäganden i anslutning till misshandeln. Det finns också fotografier, journalutdrag och ett rättsmedicinskt yttrande.

Tingsrätten konstaterar att utredningen inte lämnar något tvivel kring att misshandeln ägt rum. Frågan tingsrätten ska avgöra är om det är de tilltalade som utfört den.

Målsägandens berättelse har brister, exempelvis har han i polisförhör uppgett att han blivit slagen av ett basebollträ och tidsuppgifter stämmer inte, dessa omständigheter föranleder dock inte rätten att bedöma honom som icke trovärdig. Tingsrätten ser flera möjliga förklaringar till berättelsens inkonsekvens, exempelvis sjukdom och huvudtrauma. Berättelsen är detaljerad och ger intryck av att vara självupplevd. Målsäganden har också gjort ett mycket trovärdigt intryck. Det har heller inte framkommit något motiv för målsäganden att ljuga, däremot finns det motiv för den tilltalade att vilja ge sig på målsäganden.

TR säger sedan att målsägandens trovärdighet inte ensam räcker för en fällande dom utan den måste ha stöd i övrig utredning. Vittnesförhören och övrig bevisning anses ge sådant stöd.

Mot åtalet talar det faktum att ingen teknisk bevisning binder den tilltalade till misshandeln. Vidare påpekas brister i förundersökningen, exempelvis har eventuella skador på den tilltalade inte undersökts, den tilltalades förehavanden vid tidpunkten har inte kartlagts och målsäganden eventuella berusning har inte dokumenterats. Dessa omständigheter beaktas.

Tingsrätten väger sedan de olika omständigheterna mot varandra och förefaller tilldela dessa olika grad av styrka. Hur rätten kommit fram till styrkegraden i de olika omständigheterna redovisas inte. Exempelvis anförs att målsägandens utpekande av den tilltalade direkt efter händelsen ”med styrka” talar för åtalet. Att de tilltalade befann sig i närheten av platsen för misshandeln, i en av de tilltalades bostad, i nära anslutning till händelsen anses också tala för åtalet. En tidigare anmälan om stöld talar för att det funnits motiv. Sammantaget anses dessa omständigheter räcka för att nå upp till beviskravet.

Här kan uppställas vissa frågor. Exempelvis hur den omständigheten att de tilltalade befann sig i en bostad tillhörande en av de tilltalade kan tala för åtalet? Vidare är det intressant hur dessa omständigheter har getts en samlad styrka större än de enskilda omständigheterna var för sig. Detta antyder någon slags metod för att bedöma den sammanlagda sannolikheten, dock blandar rätten strukturala bevis (som att den tilltalade befann sin i närheten) med kausala och det framgår inte hur detta gjorts.

Det faktum att de tilltalade befann sig i närheten gör det i och för sig möjligt för dem att begått gärningen, men det gäller ju då i samma utsträckning samtliga som befinner sig inom en viss radie en viss tid efter den tidpunkt då misshandeln ska ha ägt rum. Rimligen bör en förklaring till varför de

tilltalade befann sig där som inte inbegriper misshandeln, exempelvis att en av dem bor där, vara ett tillräckligt motfaktum för att göra den omständigheten tämligen värdelös ur bevissynpunkt.²⁵

Det går ju också att addera ytterligare omständigheter av samma art. Exempelvis att de tilltalade äger fysiska förutsättningar att genomföra en sådan misshandel. Vidare kan man tänka sig omständigheten att de känner målsäganden eller att de förtärt alkohol. Ingen av dessa omständigheter talar i egentlig mening för att de är skyldiga, men det kan fortfarande beaktas enligt samma princip som rätten använder när de beaktar att de befann sig i närheten. Betyder det då att åtalet är än mer styrkt om vi också beaktar dessa omständigheter, eller betyder det bara att man adderat ett antal strukturella bevisfakta i den ena vågskålen, var för sig med låg vikt men som sammantaget ger tyngd, utan att på samma sätt ha samlat motfakta i den andra skålen? Ett sådant additivförfarande löper risken att ge en skenbar styrka.

Om rätten gjort sig skyldig till detta tankefel låter jag vara osagt, i stort är domskälen väl redovisade och bevisvärderingen synes ha utförts systematiskt och samvetsgrant. Men att omständigheterna staplas på detta sätt kan tyda på okunskap om hur sannolikhetsberäkning fungerar, och kan ju då också leda till fel slutsats.

Mål nr. B 1253-16

Den tilltalade är en man född 1983 och åtalpunkterna gäller olaga hot och grov misshandel.

Målet gäller en händelse där en av målsägandena ska ha blivit skuren i halsen av den tilltalade och i samband med detta ska hot ha utdelats mot den

---

²⁵ Se ex. under 2.3.3.

knivskurne och dennes tre kamrater. Oberoende vittnesuppgifter saknas men ett rättsintyg har förebragts rätten till styrkande av skadorna på den knivskurne.

Målsägande har lämnat samstämmiga uppgifter som ger rätten intryck av att vara självupplevda och nyanserade. Vissa oklara minnesbilder påverkar inte tingsrättens värdering då berättelserna i övrigt är samstämmiga. Den tilltalade hävdar självförsvar.

Domskälen är i detta mål väldigt magra och domstolen redogör endast översiktligt vad de kommit fram till men egentligen inte alls hur, eller vilket stöd de har för sina olika slutsatser. Intrycket av domskälen är att ledamöterna funnit målsägandena trovärdiga och den tilltalade inte alls trovärdig. Målsägandena har lämnat samstämmiga uppgifter och detta synes vara det huvudsakliga skälet för trovärdighets- och tillförlitlighetsbedömningen. Eftersom dessa fyra är bekanta och var tillsammans vid tillfället är det förstås möjligt att förklara samstämmigheten på annat vis än att det motsvarar en beskrivning av det faktiska händelseförloppet.

Den summariska sammanställningen av domskälen ger också intrycket av att det inte var förenat med några större bryderier för ledamöterna att fastställa skuld. Grunderna för den tilltalades inställning, att det var fråga om självförsvar, berörs inte alls, annat än att domstolen avfärdar invändningen baserat på målsägarnas berättelser.

Det är utifrån domskälen svårt att avgöra om rätten har underkastat sig den i detta fallet erforderliga omsorg vad gäller bevisvärderingen. Med en påföljd på 1 år och 2 månader skulle lite större omsorg kunna lagts på att redogöra mer exakt för vilka omständigheter som låg till grund för bedömningen och hur dessa viktats styrkemässigt. Med denna redogörelse för domskälen som underlag är det inte möjligt att dra några slutsatser om bevisvärderingens kvalitet.

Mål nr. B 805-16

Den tilltalade är en man född 1996 och åtalpunkten gäller försök till stöld alternativt skadegörelse.

Den tilltalade upptäcktes av en polis i källaren till ett flerfamiljshus, i anslutning till de boendes lägenhetsförråd. Dörren ner till källaren var uppbruten och där den tilltalade hittades stod ett antal flyttkartonger. I utrymmet fanns också ett bräckjärn.

Den tilltalade hävdar att han var där för att hämta en boll som hans kusin placerat där. För att ta sig in har han använt ett bräckjärn som fanns på platsen.

Tingsrätten bedömer att berättelsen om bollen saknar trovärdighet, den framstår som en efterhandskonstruktion. Det anses därigenom ställt utom rimligt tvivel att de berett sig tillträde olovandes. Det anses däremot inte utrett att de olovligen försökt ta gods. Den tilltalade döms därmed för olaga intrång.

Vad gäller åklagarens påstående om stöld så anser rätten inte detta bevisat bortom rimligt tvivel. Domskälerna är inte särdeles väl redovisade och när domstolen då kommer fram till att en del av gärningsbeskrivningen anses bevisad men inte en annan ger detta en ledtråd kring hur ledamöterna förhållit sig till beviskravet. Rätten har således inte helt gått på åklagarens linje utan även i ett fall med många åtalpunkter gått in i en enskild åtalpunkt och värderat de enskilda omständigheterna för sig. Detta gäller också en gärning med ett förhållandevis lågt straffvärde som i den sammantagna påföljden skulle få ett ganska litet genomslag. Det säger kanske inte så mycket egentligen men det ger ett rättssäkert intryck.

I övrigt går det inte att dra några slutsatser kring bevisvärderingens kvalitet baserat på domskälen i detta fall.

Mål nr. B 7678-16

Den tilltalade är en man född 1993 och åtalpunkten är grov kvinnofridskränkning och övergrepp i rättssak.

Grov kvinnofridskränkning är ett brott där det under en enskild åtalpunkt är ett antal olika händelser som ska bevisas för att en fällande dom ska vara möjlig. Till det kommer att det ofta rör sig om händelser inom hemmets fyra väggar där direkta vittnesiakttagelser och teknisk bevisning ofta saknas. Utsagorna från de inblandade får därför ofta ligga till grund för domstolens bedömning, om än med stöd av den övriga utredningen. TR anser emellertid i den aktuella domen att när det gäller flergärningsbrott så behövs inte stödbevisning för varje enskild händelse utan rätten kan göra en sammantagen bedömning. Något rättsligt stöd för denna uppfattning redovisas inte.

I det aktuella fallet finns ett antal vittnesuppgifter, bland annat vänner till målsäganden. Det handlar om vad målsäganden berättat för dem om skeenden, iakttagelser om blånader, uppfattningar rörande den tilltalades karaktär och liknande.

Målsäganden har enligt tingsrätten lämnat en sammanhängande och logisk berättelse som är fri från motsägelser och svårförklarliga moment.

Tingsrätten har inte fått uppfattningen att målsäganden överdrivit de angrepp hon ska ha varit utsatt för, utan varit noggrann med att redogöra nyanserat och korrekt. Något motiv för att målsäganden skulle fara med osanning saknas och rätten anser sammantaget att hon är mycket trovärdig och att uppgifterna kring angreppen är tillförlitliga. Att målsäganden på

vissa punkter haft svårt att placera in vissa händelser korrekt i tiden bedöms inte påverka detta i någon egentlig utsträckning.

Den tilltalade anses ha lämnat motsägelsefulla uppgifter om hur relationen dem emellan gestaltat sig. Exempelvis redogörs det i domskälen för textmeddelanden som ska motsäga vad den tilltalade uppgett under huvudförhandlingen angående relationens status.

Rätten går sedan igenom åtalspunkterna så som de är redovisade av åklagaren och gör en bedömning kring bevisläget för varje enskild åtalspunkt. Åtalspunkterna är uppdelade utifrån en kombination av brottsrubricering, när händelserna ska ha inträffat samt platsen för gärningarna.

Målsägandens berättelse kring de olika händelserna bedöms vara detaljrika, levande och de framstår som självupplevda.

Vissa av händelserna har också stödbevisning i form av vittnesuppgifter men inte alla. I de delar målsäganden har lämnat en berättelse som är detaljrik och levande, samt har stöd av annan bevisning som exempelvis indirekta vittnesiakttagelser och textmeddelanden så anses åtalet vara styrkt. Även i vissa fall när stödbevisning saknats har åtalet ansetts vara styrkt om berättelsen varit trovärdig och tillförlitlig.

I några delar när invändningarna från den tilltalade sätter tillförlitligheten i fråga, och dessa invändningar inte motbevisas, så har åtalet ogillats. De delar som anses styrkta räcker emellertid för en fällande dom under rubriceringen grov kvinnofridskränkning.

Domstolen har lagt stor vikt vid målsägandes berättelse som har ansetts vara ”självupplevd”, ”detaljrik” och ”levande”. Rätten redogör inte för varför dessa karakteristika ger trovärdighet utan synes ta detta för självklart. Den tilltalade har lämnat uppgifter som i vissa detaljer varit motsägelsefulla och detta synes ha givit en låg trovärdighet till den tilltalade som person. Någon

närmare redogörelse för varför dessa motsägelser skulle tyda på opålitlighet ges inte heller. Domskälen är jämförelsevis utförliga och rätten har gått systematiskt tillväga.

Någon indikation på att rätten lutat sig mot etablerade beteendevetenskapliga kunskaper finns inte i domskälen och om rätten har använt sig av någon särskild metod för att avgöra bevisningens styrka så har det i alla fall inte lämnat några spår i domskälen.

Mål nr. B 226-17

Den tilltalade är en man född 1969 och åtalspunkten gäller grov fridskränkning och olaga hot.

Enligt gärningsbeskrivningen ska den tilltalade ha misshandlat, ofredat hotat och kränkt målsäganden vid ett stort antal tillfällen.

Målsäganden har lämnat en klar, lång och levande berättelse som är detaljerad och logisk. Målsäganden har också varit konsekvent avseende händelserna genom utredningens gång. Uppgifterna anses också ha ett påtagligt stöd i den övriga bevisningen. Det finns en del direkta vittnesobservationer som styrker förekomsten av våld, till det finns det journalanteckningar som visar att målsäganden berättat om våldet i mötet med sjukvården. Dessutom finns läkarintyg, journalanteckningar och vittnen som beskriver skador i överensstämmelse med våldet i gärningsbeskrivningen. Till detta finns beskrivningar av en tilltalad med kort stubin, aggressivitet och en hård ton mot målsäganden.

TR finner ingenting som skulle motivera att målsäganden for med osanning och hon bedöms som ”alltigenom” trovärdig.

Rätten finner åtalet styrkt med några få undantag, exempelvis när målsäganden inte kunnat lämna någon exakt tidpunkt för gärningen eller händelsen inte omfattas av åklagarens gärningsbeskrivning.

Egenskaper i en målsägandets utsaga som anses vara tecken på trovärdighet och tillförlitlighet känner vi igen; en levande och detaljrik berättelse. När dessa komponenter präglar målsägandens utsaga och det dessutom finns stöd i övrig bevisning är utgången given. Någon bedömning av den tilltalades trovärdighet återfinns inte i domskälen, det framstår som underförstått att den är svag. Rätten har systematiskt gått igenom de olika åtalspunkterna och vägt bevisningen till synes samvetsgrant, och dessutom redovisat sitt tillvägagångssätt utförligt.

Ingenting tyder på att rätten har använt sig av någon särskild metod i värderingen och kunskapsteoretiska resonemang saknas.

Mål nr. B 185-17

Den tilltalade är en man född 1996 och åtalet avser stöld.

Någon för målsäganden okänd person i sällskap med två andra personer tillgriper en dator som målsäganden hade i sin ägo. Målsäganden tar tillsammans med en annan person upp jakten på förövarna och de tror sig ha lyckats förfölja dem till en buss där de senare grips. Den stulna datorn återfinns emellertid inte vid tillfället när de grips, men upphittas senare på bussen. Frågan rätten ska avgöra är om identiteten på de gripna stämmer överens med de som tillgrepp datorn.

Målsäganden fick en skymt av gärningspersonen som tog datorn. Denne ska ha haft en tjock jacka och en vit mössa. Under jakten tappar de förföljande kontakten med gärningspersonerna vid några tillfällen. Jakten från det att tillgreppet sker tills dess att de tilltalade hoppade på bussen ska ha tagit

ungefär tio minuter. Målsäganden är ”rätt säker” på att de personer som tog datorn är samma som sedan sågs hoppa på bussen.

Tingsrätten anser att målsäganden ger ett trovärdigt intryck. Beskrivningen av händelseförloppet har varit klar och tydlig, dock finns en osäkerhet kring om identiteten på de tilltalade stämmer överens med gärningspersonerna. Vissa detaljer i klädseln på de tilltalade vid gripandet stämmer överens med målsägandens observation vid tillgreppet, exempelvis den vita mössan. Målsäganden har i polisförhör pekat ut en av gärningspersonerna, men under huvudförhandlingen kan han inte göra detsamma. Utpekandet under polisförhöret tilldelas av den anledningen ett begränsat bevisvärde. Vittnesförhöret med den person som assisterade målsäganden under förföljandet präglas av bristande minnesbilder och ger inget ytterligare stöd. Att den stulna datorn återfanns på bussen, enligt busschaufförens vittnesmål ca en halvtimme efter gripandet, anses vara besvärande men inte tillräckligt för en fällande dom då det saknas uppgifter om var på bussen datorn återfanns.

Här finns en del omständigheter som skulle kunna vara lämpliga att underkasta en matematisk beräkning av sannolikheter, exempelvis att datorn återfanns på bussen där de tilltalade greps. Även kläddetaljerna skulle kunna vara en sådan omständighet. En beräkning på sannolikheterna för dessa omständigheter enskilt, och en sammanlagd beräkning på alla de omständigheter som talar för att de tilltalade också tillgreps datorn skulle kunna ge rätten ett säkrare underlag. Några tecken på att rätten företagit en sådan beräkning finns inte i domskälen. Inte heller några andra kunskapsteoretiska avvägningar avspeglar sig i domen.

4 Slutsats

Av de sju fall jag studerat har i sex fall bevissvårigheterna varit kopplade i stort sett uteslutande till utsagor. Det har förvisso funnits stödbevisning men inte som ensamt skulle ha räckt till en fällande dom.

Att bevissvårigheterna i de domar jag undersökt i så stor utsträckning handlar om trovärdighet och tillförlitlighet av utsagor gör ju också att några långtgående slutsatser om hur domstolarna hanterar teknisk bevisning inte låter sig göras. Jag kan emellertid konstatera att där domstolarna resonerat kring annan bevisning har det varit svårt att spåra några tecken på användningen av de metoder som förespråkas i doktrinen, eller i övrigt några kunskapsteoretiska resonemang. Intrycket är att intuitionen har väglett ledamöterna. Det ska sägas att användning av intuition i princip är oundvikligt och kan anses vara domarens viktigaste redskap²⁶.

Intuitionen har emellertid sina begränsningar, och ofta nog är det risk för att vi övervärderar vår förmåga att intuitivt avgöra exempelvis grundfrekvenser, alltså hur vanligt förekommande ett fenomen är.

Vi är oftast inte heller så bra på att avgöra om en utsaga är sann eller inte. Domare utmärker sig inte heller i att göra den typen av bedömningar. I undersökningar har domare visat ungefär samma resultat i denna svåra konst som gemene man, med en träffsäkerhet på ca 54-57%, beroende på vilken undersökning vi tittar på.²⁷ Med tanke på att detta är en så avgörande del av rättsskipningen är det en siffra som förskräcker ur rättssäkerhetssynpunkt.

Trovärdighetsbedömningarna följer i stort samma mönster, det synes vara standardfraser som återkommer. Exempelvis att en berättelse är sammanhållen och detaljerad är återkommande och tolkas som att den är

---

²⁶ Se ex. Robert Nordh, Dagens juridik 2013 och Ekelöf, Rättegång IV, s. 132.

²⁷ Schelin, Bevisvärdering av utsagor i brottmål, 2007, s. 356.

trovärdig. I några av fallen anförs det i domskälen att rätten inte funnit någon anledning för målsäganden att ljuga. Frågan är vad en sådan omständighet då har getts för betydelse i värderingen? Är det rimligt att rätten baserar en trovärdighetsbedömning på avsaknaden av ett sådant bevis?

Att en så stor andel av domarna i min utredning är beroende av trovärdighets- och tillförlitlighetsbedömningar är ett resultat som pekar på behovet av beteendevetenskaplig kompetens. Visserligen är urvalet litet och därmed kanske inte speglar frekvensen i domstolarnas totala bevisvärderingsarbete med någon större precision, men det är nog inte att dra slutsatsen för långt att påstå att just bedömningar av utsagor är en stor del av den dömande maktens verklighet och väldigt ofta avgörande för det rättsliga utfallet. Därmed är det då heller inte speciellt vågat att hävda att det för den allmänna rättssäkerheten är avgörande att domstolarna gör dessa bedömningar med försiktighet och insikt i vilka parametrar som egentligen säger något om utsagans sanningshalt och kvalitet. Att det i domskälen så ofta endast summariskt och med standardiserade fraser beskrivs vad som ligger till grund för bedömningarna är då problematiskt. Det är förstås svårt att dra långtgående slutsatser om vilken kunskap som faktiskt döljer sig bakom dessa beskrivningar av bevisvärderingsprocessen, men det i sig är ett problem om vi vill ha insyn i den dömande maktens verkliga bevekelsegrunder och med vilken kunskap de angriper dessa ofta svåra bedömningar. Skulle det vara så att det i våra domstolar pågår bevisvärderingsarbete som inte står på en solid grund utifrån tillgänglig kunskap så finns det förstås också utrymme för ett mer rättssäkert förfarande.

Det vore att gå alltför långt att säga att en bevisvärdering som alltid underkastade sig tillgängliga vetenskapliga och matematiska bedömningar och beräkningar alltid skulle producera rättvisande resultat. Ett hinder i ett sådant angreppssätt är att bevisning i ett enskilt fall ofta är så komplex, och med ett stort antal osäkra parametrar inblandade att kunskapen även bland

expertisen i aktuella discipliner inte räcker till för att eliminera misstag. Det finns också en effektivitetsparameter att ta hänsyn till. En värdering skulle med tillämpandet av all tillgänglig kunskap ta alltför mycket tid i anspråk och kräva en svårtillgänglig och kostsam expertis, och i en verklighet med begränsade resurser finns naturligtvis en gräns för när det inte längre är försvarbart utan snarare skulle motverka rättssäkerheten. Inte minns för att det i begreppet rättssäkerhet också ingår att en rättsprocess inte ska dra ut alltför länge i tiden.

Jag är således inte alls säker på att det finns goda skäl som talar för införande av krav på att rättens ledamöter ska behärska alla de discipliner som kan avhjälpa rättssäkerhetsbrister i bevisvärderingspraktiken. Det skulle bland annat sannolikt ge stora problem att bemanna dessa tjänster. Det är heller inte självklart för mig att extern expertis skulle kunna vara behjälplig i alla sammanhang. Skulle vi anse att sådan kompetens är nödvändig för att kunna garantera materiellt korrekta domslut, så långt vår nuvarande kunskapsmassa tillåter, så vore detta nog en egen kompetens. Man kan tänka sig en jury vars uppgift är att avgöra bevisningen, eller åtminstone förse domaren med en färdig analys med tillhörande sannolikhetskalkyl. Lite som NFC fungerar fast med ett mer vidsträckt mandat att underkasta all bevisning som varandes lämplig härför sådan prövning. Ett sådant organ skulle kunna bestå av en tvärdisciplinär personsammansättning, eller kanske vara en helt egen disciplin där alla fördelar med kollegial samverkan inom ett akademiskt område skulle kunna finnas på plats.

Under nuvarande ordning är det svårare att se hur sådan kunskap kan tillgodogöras i bevisvärderingsprocessen på ett effektivt sätt. Det hindrar i och för sig inte att kraven på de som är satta att göra denna för rättssäkerheten så viktiga uppgift idag ökar, och att de tillgodogör sig tillgänglig kunskap inom aktuella områden i den mån det är möjligt, och att de använder sig av de metoder som förespråkas i doktrinen när så är lämpligt.

Käll- och litteraturförteckning

Litteratur

Diesen, Christian, Bevisprövning i brottmål. Stockholm. Norstedts juridik.1993.

Eide, Erling, bevisvurdering – usikkerhet og sannsynlighet, u.1, Cappelen Damm 2016.

Ekelöf, Per Olof och Boman, Robert, Rättegång, fjärde häftet, u.6, Nordstedts juridik 2002.

Lambertz, Göran. Quickologi, fri tanke förlag, 2015.

Schelin, Lena, Bevisvärdering av utsagor i brottmål, Nordstedts juridik 2007

Offentligt tryck

SOU 1938:44 Processlagberedningens förslag till rättegångsbalk.

Elektroniskt material

Dagens juridik, Robert Nordh; Det mest betydelsefulla verktyget vid värdering är trots allt domarens intuition, [<http://www.dagensjuridik.se/2013/09/det-mest-betydelsefulla-verktyget-vid-bevisvardering>] Hämtat 2018-05-22

Domstolsverket: Domstolsstatistik 2017, [http://www.domstol.se/Publikationer/Statistik/domstolsstatistik_2017.pdf] Hämtat 2018-05-22

Göran Lambertz blogg, [<http://goranlambertz.se/book/correction/bevisvarderingen-i-siffror/>] Hämtat 2018-05-22

NFC, Resultatvärdering i teori och praktik 2017, [<http://www.nfc.polisen.se/Global/www%20och%20Intrapolis/SKL/Resultatv%C3%A4rdering%20i%20teori%20och%20praktik.pdf>] Hämtat 2018-05-22

Rättsfallsförteckning

Publicerade rättsfall

NJA 1980 s. 725

NJA 2015 s. 702

NJA 1994 s. 194

NJA 1991 s. 56

NJA 2009 s. 447

NJA 2010 s. 671

Icke publicerade rättsfall

Målnummer B 3551-15

Målnummer B 679-17

Målnummer B 1167-17

Målnummer B 1253-16

Målnummer B 805-16

Målnummer B 7678-16

Målnummer B 226-17

Målnummer B 185-17